

Öğretmen Yetiştirmede Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve Gelecekte Beklentiler^(*)

Without Thesis Master Programme and Expectations From Future in Teacher Training

Nuriye Semerci ve Ali Çerçi
Fırat Üniversitesi

Öz

Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek, karşılaşılan sorunların daha etkili bir çözümünü sağlamak amacıyla 1998-1999 öğretim yılından itibaren öğretmen eğitiminde yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Yeniden yapılanmada ortaöğretim alan öğretmenliği için getirilen tezsiz yüksek lisans uygulaması lisans eğitiminin üzerine (3+1,5; 4+1,5) 1,5 yılı kapsayan bir programdır. Bu çalışmada, tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğrencilerin program ile ilgili görüşleri ve gelecekte beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Fırat Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tezsiz yüksek lisans programına devam eden 162 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tümü örneklem olarak alınmıştır. Verileri toplamak amacıyla uzman görüşlerine dayanılarak hazırlanan beş açık uçlu görüşme sorusu kullanılmıştır. Toplanan veriler niteliksel araştırmalarda kullanılan betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada, TYLP'nin amacının öğrenciler tarafından nitelikli öğretmen yetiştirmek olarak algılandığı, öğrencilerin programa öğretmen olmada ön şart olduğu için katıldıkları, yeni bilgi ve beceriler kazanarak öğretmenlik mesleğini daha nitelikli yapmada kendilerine yarar sağlayacağı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tezsiz yüksek lisans, öğretmenlik mesleği, öğretmen yetiştirme.

Abstract

A reform has recently been introduced in teacher training in order to train more qualified teachers and provide a more effective solution to problems encountered since the 1998-1999 educational year. This reform sees the introduction of a master's degree without thesis as a one and a half year continuation of the undergraduate degree. This study determines the opinions and expectations of students attending this master's programme. The study uses an interview method. The study includes 162 students in the social sciences institutes at Fırat and İnönü universities. The study covers the whole population. Data was gathered through five open ended questions validated through expert opinion. The data was analyzed through descriptive analysis for qualitative research. The study suggests that the goal of this master's programme is perceived as training for more qualified teachers by the students; the students attend the programme as it is a pre-condition for being a teacher, and that it will help them make the teaching profession more qualified through their new knowledge and skills.

Key Words: Without thesis MA programme, teaching profession, teacher training.

Giriş

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, bireyin topluma yararlı olabilmesi için kazanması gereken davranışları değiştirdiği gibi eğitilmiş insan gücüne olan

gereksinimi daha da ön plana çıkarmaktadır. Tüm bu gelişmeler ve değişim, eğitim programlarının ülke gerçekleri doğrultusunda sürekli geliştirilmesi zorunluluğunu meydana getirmektedir. Bu eğitim programları içinde eğitilmiş insan gücünü yetiştirecek öğretmenlerin yetiştirilmesi ayrıca ele alınması gerekli önemli konulardan biridir.

Buradan hareketle, ülke gereksinimi doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu

(*) Yakın Doğu Üniversitesi'nde 23-26 Ekim tarihleri arasında düzenlenen XI. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCI, Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ. Öğr.Gör. Ali ÇERÇİ, Fırat Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Elazığ.

arasında işbirliği sağlanarak 1998-1999 öğretim yılından başlamak üzere öğretmen eğitiminde yeniden bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu çalışmada, yeniden yapılanmayla birlikte öngörülen ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesini merkeze alan tezsiz yüksek lisans uygulamaları üzerinde durulacaktır.

Problem

Öğretmenliğin bireyleri ve toplumları biçimlendiren, gelişimini destekleyen en önemli mesleklerden birisi olduğu, ulusal ve evrensel boyutta kabul görmektedir. Diğer mesleklerde olduğu gibi öğretmenliğin de kendine özgü ilke, yöntem ve uygulamalarının olması, öğretmen eğitimi ve yetiştirilmesi üzerinde ayrıca durulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, bilgi toplumunun varlığını her geçen gün daha baskın hissettirmesi, eğitim kurumlarının yapısını dolayısıyla öğretmenlik mesleğinin niteliklerini de etkilemiştir. Öğretmenlik, bireylerin ve toplumun yaşam tarzına biçim veren meslek olması nedeniyle bir toplumun eğitimini etkili ve verimli kılan temel unsurlardandır. Ayrıca, öğretmenlik diğer meslek alanlarına eleman yetiştirme görevini üstlenmesi nedeniyle tüm meslekler içinde özgün ve önder bir meslek olarak kabul edilmektedir (Alkan, 2000, 244). Öyle ki toplumun gelişmesine uyum sağlayacak bireyleri yetiştirmek doğrudan doğruya öğretmenin niteliğine bağlıdır. İyi yetişmiş nitelikli öğretmenler toplumların geleceğinin bir garantisi olarak görmektedirler (Demirtaş, 2003, 91). Bilgi toplumu, bilgiyi ve iyi yetişmiş bireyi temele almakta ve yatırımını bu yönde yapmaktadır. Bilen, bilgi üreten, bilgiyi yeniden yapılandıran ve uygulayabilen insan tipine ihtiyaç vardır (Alkan, 2000, 249). Bu noktada, bireysel gelişim, girişkenlik, yaratıcı, kritik ve evrensel düşünme, bilimsel gelişmeyi destekleme gibi özellikler önemli hale gelmektedir. Dolayısıyla, eğitimin ve bireyin profilinin değişimi zorunlu hale gelmektedir.

Farklı özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek olan öğretmenlerin de farklı niteliklere sahip olarak yetişmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi gerekliliği uzun zamandan beri üzerinde sıkça durulan, önemi vurgulanan bir konu olma özelliğini göstermesine rağmen, istenilen niteliklere sahip öğretmenin

yetiştirilmesi ve bunun değerlendirilme işlemi çoğu zaman göz ardı edilmiştir (Oktar ve Bulduk, 1999).

Öğretmenlik mesleğinin insan davranışlarını ve yeteneklerini değiştiren, geliştiren bir meslek olması nedeniyle öğretmenler evrensel, aydın, mesleğinde yeterli ve nitelikli olmak durumundadır. İyi yetişmesi gereken bu kişi, eğitimi bir bütün olarak görebilmeli, belirli bir alanda uzman olmalı, mesleki bilgi ve becerilerini etkili olarak kullanmalıdır. Toplumların ve bireylerin gelişmesinde öğretmenlerin büyük bir etkiye sahip olması, iyi yetişmesi için sürekli yenilikler yapılmasını zorunlu hale getirmektedir (Alkan, Kavcar ve Sever, 1998, 9).

Türk Eğitim Sisteminde nitelikli öğretmen yetiştirme daima en önemli sorunlardan birisi olmuştur. Türk eğitim tarihi incelendiğinde, öğretmen yetiştirme uygulamalarında, nitelikli öğretmen yetiştirme çabalarının, bazen niteliksiz öğretmen yetiştirme ile sonuçlandığı görülmektedir (Akyüz, 2001, 25).

Eğitim tarihimizde 1848 yılında ilk muallim mektebinin açılmasından günümüze kadar değişik politikalarla öğretmen yetiştirilmiş ve ülke gereksinimleri bu şekilde karşılanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sınırlılığı içinde ortaöğretime öğretmen yetiştirmede günümüze kadar değişik uygulamalara rastlanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde, ilk örneği 1926 yılında Konya'da açılan ve "Orta Muallim Mektebi" olan eğitim enstitülerinin, ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirmede önemli rol oynadığı görülmektedir. Eğitim enstitüleri 1978 yılında dört yıla çıkarılarak "Yüksek Öğretmen Okulu" olarak devam etmiştir. Milli Eğitime bağlı bu okulların dışında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi de ortaöğretime öğretmen yetiştirmiştir (MEB, 1999, 8; Semerci, 2002, 253-255).

Eğitim enstitülerinin ve yüksek öğretmen okullarının yanında 1974 yılında öğretmen gereksiniminin karşılanabilmesi için "gece eğitimi" ile 15 bin, "mektupla eğitim" ile 42 bin öğretmen yetiştirilip ataması yapılmıştır. Yine o dönemlerde 70 bin kişi hızlandırılmış eğitimden geçirilip yeterli eğitim verilemeden öğretmenlik görevine atanmışlardır. 1990'lı yılların başına gelindiğinde ise sayıları 40 bini bulan çeşitli meslek dallarından olup çoğunluğu hiçbir eğitim formasyonuna sahip

olmadığı halde birçok lisans mezununun atama işlemleri yapılmıştır (Çetinkaya, 2002).

Öğretmen yetiştirme yükümlülüğünü 1982 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile göreve başlayan Yüksek Öğretim Kurumu üstlenmiş ve tüm öğretmen yetiştiren kurumlar fakültele devredilmiştir. Dört yıllık lisans eğitimini kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılan, öğretmen yetiştirmeye önemli katkılar sağlayan bu kurumlar birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların arasında, bazı alanlarda sistemin gereksiniminden daha fazla öğretmen adayı yerleştirilmesi, sınıf öğretmenliği, okulöncesi öğretmenliği, yabancı dil (İngilizce) öğretmenliği vb. gibi alanlarda ise gereksinimlerin hâlâ tam olarak karşılanamaması bulunmaktadır.

Zaman zaman niceliksel gereksinimin karşılanması kaygısıyla nitelik göz ardı edilmiş, alan dışı atamalar yapılmış ve politikalar tutarsız olmuştur. Sonuç olarak tüm bu yetersizlikler ve bilgi toplumunun baskısını yoğun bir şekilde hissettirmesi, yeniden yapılanmayı gündeme getirmiştir. Bu sorunları çözümlenmeyi amaçlayan ve özellikle ortaöğretim alan öğretmenleri yetiştirmede kaliteyi yükseltmek amacıyla 1998-1999 yılından başlayarak yeni bir yapılanmaya gitmiştir (YÖK, 1998a, 10).

Yeni yapılanma gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim alan öğretmenliğinde bazı yenilikler getirmiştir. Bunların içerisinde göze çarpan önemli bir yenilik ise ortaöğretim alan öğretmenliği için getirilen Tezsiz Yüksek Lisans Programı (TYLP) uygulamasıdır. TYLP, lisans eğitiminin üzerine (3+1,5; 4+1,5) 1,5 yılı kapsayan bir programdır. Genel olarak amacı, ortaöğretim alan öğretmenlerinin daha güçlü alan bilgisinin yanında öğretmenlik meslek bilgisinin de güçlendirilmesini sağlamaktır, denilebilir.

Eğitim Fakültelerinin enstitüler aracılığı ile yürüteceği TYLP iki şekildedir (YÖK, 1998a; YÖK, 1998b; Akçabol, 1998, 685-693; Baskan, 2001): 3.5+1.5 seçeneği ve 4 + 1.5 seçeneği.

3.5+1.5 Seçeneği

3.5+1.5 seçeneği bir anlamda birleştirilmiş programdır. Fen-Edebiyat Fakültelerinde veya ilgili alanın bulunduğu fakülte ile Eğitim Fakültelerinin ortaklaşa yürüttüğü birleştirilmiş lisans artı tezsiz yüksek lisans

programlarıdır. Bu programda öğrenciler ilk yedi yarıyılı alan derslerini ana dal olarak fakültesinden alır, sonra yan dal olarak üç yarıyıl eğitim fakültelelerinden Öğretmenlik Meslek Bilgisi derslerini alarak programı bitirmiş olur.

4+1.5 Seçeneği

Yüksek Öğretim Kurulu'nca tespit edilen programlardan lisans diploması almış öğrenciler ilgili ortaöğretim alanlarında öğretmen olabilmek için ilgili enstitülerin açtığı kontenjanlar dahilinde LES (Lisansüstü Eğitim Sınavı) ve not dökümü (transkript) puanlarına göre başvuru yapabilmektedirler.

Tüm programlarda olduğu gibi TYLP'nin de incelenmesi gereklidir. Bu konuda yapılan çalışmalara fazla rastlanmasa da Korkmaz'ın (Milliyet, 1998) Gazi Üniversitesi öğretim üyeleri üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretim üyelerinin çoğunluğu öğretmen yetiştirme modelinin değiştirilmesi gerektiğini vurgularken tezsiz yüksek lisans modelinin benimsenmediği ortaya çıkmıştır. Öğretim üyelerinin çoğunluğu (% 80) TYLP'nin amaçlarından birisi olan öğretmenlik idealinin kazandırılması konusunda olumsuz görüş içerisindedirler. Bunun yanında bu modelin öğretmenliğe olan ilgiyi azaltacağı, programın başarısız olacağı, farklı kurumlardan yetişen öğretmenler arasında kutuplaşma olacağı gibi konularda yoğunlaşmışlardır.

TYLP'nin pilot bir uygulama yapılmadan, tüm programlara yansıtılması, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin motivasyonunu etkilemiştir. Bunun yanında, öğretmen açığının çok fazla olduğu iddia edilmesi ve daha önceki yıllarda lisans mezunlarının öğretmen olarak atanması ile bu açığın hâlâ kapatılmamasına rağmen, 1,5 yıl gibi bir uzamanın ne gibi etkiler getireceğinin tartışılmasına gerek duyulmaktadır. Ayrıca, TYLP'de verilen derslerin lisans dersleri olması nedeniyle mezun olan öğrencilerin yüksek lisans mezunu sayılmalarının getireceği sonuçlar da tartışmaya açık konulardandır (Akyüz, tarihsiz)

Tüm bu konular ayrı bir araştırma gerektirmektedir. Araştırmaların sonuçlarına dayanarak program geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. TYLP'nin başarıya ulaşmasında, eğitime başlayan öğrencilerin, programa katılma amacı, beklentileri, geleceğe yönelik tutumları, önemli görülmektedir.

Amaç

Yukarıda belirtilen gerekçeler ışığında yapılan bu çalışmada, “TYLP’ye devam eden öğrencilerin program ile ilgili görüşleri ve gelecekte beklenenlerinin belirlenmesi” amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

TYLP’ye katılan öğrencilerin;

1. Tezsiz yüksek lisansın amacına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Programa katılma amaçları nelerdir?
3. Programı onaylama ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Programın kendilerine ne kazandıracağı ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Programın öğretmenlik mesleğine neler katacağı ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme soruları öğrencilere yöneltilerek görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Fırat Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi’nde 2001-2002 bahar döneminde Sosyal Bilimler Enstitüsü tezsiz yüksek lisans programına devam eden toplam 162 öğrenci oluşturmaktadır (Tablo 1). Evrenin tümü örnekleme alınmıştır.

Tablo 1.

Örnekleme Giren Öğrenci Sayıları

Anabilim Dalı	Fırat Üni.	İnönü Üni.	Toplam
Coğrafya	5	8	13
Felsefe	17	107	124
Tarih	20	2	22
TDE	2	5	5
Toplam	55	107	162

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verileri toplamak amacıyla içerisinde program geliştirme uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı ile araştırma tekniklerinde uzman olan üç farklı öğretim üyesinin görüşlerine dayanılarak hazırlanan beş açık

uçlu görüşme sorusu kullanılmıştır. Veriler nitel araştırmalara özgü veri toplama yöntemlerinden birisi olan görüşme yolu ile toplandığı için çözümlenmeler de niteliksel araştırmalara özgü yapılmıştır.

Niteliksel araştırmalarda farklı analiz yöntemleri bulunsa da genelde betimsel analiz ve içerik analizi şeklinde iki yöntem daha çok kabul görmektedir. Betimsel analiz daha çok araştırmannın kavramsal yapısının önceden açıkça ifade edildiği durumlarda kullanılan içerik analizine göre daha yüzeysel bir yöntemdir. İçerik analizi ise, toplanan verilerin daha derinlemesine incelenmesini sağlayan, önceden belirgin olmayan konuların ve boyutların ortaya çıkmasında kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, 158). Bu araştırmada çalışmanın alt problemleri önceden belirlendiği için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken her bir öğrencinin verdiği cevaplar incelenmiş ve birbirine yakın fikirler birleştirilmiştir. Örneğin, TYLP’nin amacı “kaliteli öğretmen yetiştirmektir” ya da “öğretmenin niteliğini artırmaktır” gibi belirtilen düşünceler “kaliteli öğretmen yetiştirme” şeklinde yazılarak yakın fikirler aynı madde altında toplanmıştır. Daha sonra çeteleme yolu ile öğrencilerin hangi görüş etrafında toplandıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Sadece çok farklı fikirler ayrı olarak incelenmiştir. Üniversitelere göre öğrenciler arasında belirgin olarak çok farklı görüşlere rastlanmamıştır.

Bulgular

Görüşme sonucunda elde edilen veriler alt amaçlara ve her iki üniversite öğrencilerinin tüm görüşleri dikkate alınarak incelenmiştir.

1. Alt Amaca Yönelik Bulgular

Öğrencilere sorulan “Sizce tezsiz yüksek lisansın amacı nedir?” sorusuna alınan, olumlu ve olumsuz olarak nitelenebilecek cevaplar birbirinden oldukça farklıdır. Üniversiteler açısından bakıldığında ise her iki üniversite öğrencilerinin görüşlerinin genelde olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Olumsuz görüşler daha çok İnönü Üniversitesi öğrencileri tarafından belirtilmiştir.

Olumlu olarak nitelenebilecek görüşler şöyle açıklanabilir: Her iki üniversitenin öğrencileri özellikle “Kaliteli öğretmen yetiştirme” görüşünde yoğunlaş-

mişlerdir. Bunun dışında, Fen-Edebiyat mezunlarının lise öğretmeni olabilmesi için açılan bir program olduğu ve TYLP'nin hem öğretmenliğin hem de eğitimin kalitesini artırma amacını taşıdığı gibi noktalarda da öğrencilerin çoğunluğu aynı görüşü ileri sürmüşlerdir. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlik meslek formasyonu kazandırma, etkili öğretmenlik yapabilme becerisini kazandırma, sağlıklı bir altyapı oluşturma, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin daha detaylı verilmesi, teorik bilgilerin okullarda uygulanabilirliğini sağlamak, çağdaş eğitim ilkelerine göre öğretmen yetiştirmek, meslekte uzmanlaşmayı sağlamak ve öğretmen yetiştirmede bugüne kadar olan eksiklikleri gidermek gibi amaçlarının da olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise, "Amacın formasyon yönünden daha iyi yetişmiş öğretmenler yetiştirmek olduğunu söylüyorlar", "Fen-Edebiyat Fakültesi'nden mezun olan öğrencilerin zorlamasıyla verilen, pedagojik formasyon derslerini içeren, gelecek vaat etmeyen (belki bir umut) programı" diyerek kaliteli öğretmen yetiştirmenin amaç olduğunu, ancak bunun önemine inanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu olumlu düşüncelerin yanında, öğrenciler TYLP'nin özellikle oyalama taktiği olduğu ve Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin zorlaması sonucunda, bu öğrencileri mağdur etmemek, onların işsiz kalmaması, kısaca Fen-Edebiyat Fakültesini kurtarmaya yönelik bir uygulama olduğu gibi görüşlerde yoğunlaşmışlardır. Bu görüşlerin yanında, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin önünü kesmek amacıyla yapıldığını söyleyen öğrenciler de bulunmaktadır. Bazı öğrenciler ise az kişiye meslek formasyonu verip çoğunluğun öğretmenliğe başvurusunu engellemenin amaçlandığını, işsizlik oranını azaltmak, atamaları ileri bir tarihe atarak işsizleri oyalamak şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrencinin birisi ise "Tezsiz yüksek lisansın amacı Fen-Edebiyat Fakültesi mezunlarının önünü kesmek. Eskiden herkese formasyon verilip Milli Eğitim Bakanlığı'na koşuyorlardı. Şimdi bu sayı azalacak ve Fen-Edebiyat fakültesi mezunların Milli Eğitime başvurması engellenecek" diye görüşünü belirtmiştir.

Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, bazı öğrenciler aslında gerçek amaç ile görünen amacın farklı olduğuna inandıkları görülmüştür. Bu görüşlerden bazıları şöyle sıralanabilir: "Bence bunun amacı sadece bizlerin eği-

tim derslerini alarak öğretmenliğe atanması; ama bu atama bizim bildiğimiz gibi değil, sadece bizim fazladan zamanımızı almak ve bizleri burada süründürmektir"; "a. Resmi olarak: Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek (miş). b. Bence: Sadece biraz daha oyalamak ve para kazanmak"; diğer bir öğrenci, "Amacının daha iyi öğretmenler yetiştirilmesi olduğuna inanmak istiyorum; ama yaşananlar sonucu bir oyalama taktiği olduğu daha ağır basıyor"; "Bizleri iyi birer öğretmen olarak yetiştirmek olduğuna inanmak isterdim. Ama sadece oyalandığımızı düşünüyorum"; "Tezsiz YL'nin görünen amacı, bilgiyi daha etkili bir biçimde öğrencilere aktaracak kabiliyette öğretmen yetiştirmek. Asıl amacı ise öğrenci birikimini azaltmak için uygulanan bir oyalama yöntemi" gibi düşüncelerini belirterek aslında amacın iyi olduğunu, ama buna inanmadıklarını, özellikle bu programla oyalandıklarını ifade etmişlerdir.

Amacının ne olduğunu yeterince bilmiyorum diyen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerden birisi "Bu programın net olarak ne amaca hizmet ettiğini bilmiyorum. Sadece öğretmen olabilmek için (devlet okulları ve dershanelerde) buradan alacağım belgeye ihtiyacım olduğunu biliyorum", bir başka öğrenci ise, "Programın amacını bu programı açanlar ve yürütenler de bilmiyorlar. Dolayısıyla ben de bilmiyorum"; bir diğer öğrenci ise "Sanırım iyi öğretmen yetiştirmek!" demiştir. Tüm bunların yanında bir öğrenci de "Hiçbir amacı yok. Yalnızca bizim zamanımızı çalmak için açıldı" demiştir.

II. Alt Amaca İlişkin Bulgular

TYLP'ye katılma amaçlarının neler olduğu ile ilgili her iki üniversitenin öğrencileri "Öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alarak öğretmen olabilmek" görüşünde yoğunlaşmışlardır. Bu görüşün yanında öğrenciler akademik kariyer yapmak, öğretmenlik mesleğini iyi şekilde yapmak, formasyon belgesi almak gibi konularda daha çok görüş bildirmişlerdir. Bu nedenlerin dışında, öğretmen atamalarında öncelik hakkına sahip olmanın yanında, eğitim-öğretim düzeyini yükseltmek, daha bilimsel olarak mesleği yapmak olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenliği sevdikleri için katılanların sayısı az da olsa vardır. Mecburiyetten katıldım diyen öğrencilerin sayısı da azımsanamayacak kadar çoktur. Bunların yanında, boşta gezmek için, evde

oturmamak, elimde bir seçenek olsun, durağan olmamak, üniversite ikliminden uzaklaşmamak, zaman kazanmak, yüksek lisans yapmış olmak için katıldıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan farklı olarak genelde tek öğrencinin belirttiği farklı fikirler de şöyledir: Öğrenciler, öğretmen olma ihtimalinin olması, atamalarda garanti olarak görülmesi, iş alanını genişletme, para kazanma, ilerisi için son bir umut olarak görme, standartların üzerinde eğitim verme, dershanelerde öğretmen olabilmek için gerekli olan belgeyi alma gibi nedenlerle katılmışlardır. Bir öğrenci de “*Bana şu an ne yapıyorsun diyenlere, öğrenciyim cevabını vermek için katıldım*” demiştir. Öğrencinin biri ise “*Baştaki amacım öğretmenlik hakkını kazanmaktı; ama sonra programın etkili ve verimli olduğunu gördüm. İyi öğretmen olmak için kendimi yetiştireceğim*” demiştir.

III. Alt Amaca Yönelik Bulgular

TYLP’yi onaylıyor musunuz gibi bir soruya öğrencilerin görüşleri, onaylama ve onaylamama noktasında birbirine yaklaşmıştır; ancak yine de onaylama oranı daha yüksektir. Bu oran özellikle Fırat Üniversitesi’nde İnönü Üniversitesi’ne göre daha yüksektir. Belli bir görüş etrafında yoğunlaşmayan öğrenciler birbirinden farklı birçok cevap vermişlerdir.

Öğrencilerin programı onaylama nedenleri arasında, onaylamaktan başka seçeneğim yok diyen olduğu gibi etkili ve yetkin öğretmenlerin yetişecek olması diyenler de bulunmaktadır. Öğretmenliğe hazırlanması ve öğretmenlik hakkı vermesi en çok kabul gören görüşler arasındadır. Kısa sürede ve lisansta verilen meslek bilgisi derslerinden daha verimli olacağı ve dolayısıyla daha başarılı olacaklarına inandıkları, eğitimin kalitesini yükseltecek ve işsizlik oranını azaltacak olması, programın (içerik, yöntem vb.) ilginç gelmesi, bugüne kadar yaşanan olumsuzlukları gidermek için gerekli bilgilerin kazanılması ve bazı noktalardan kendilerini geliştireceklerini düşündükleri için onayladıklarını ifade etmişlerdir. Programı onaylayan ancak yine de gelecekteki başarısından emin olmayan, amaçların gerçekleştirilmesi yönünde şüpheleri bulunduğunu, şu an için iyi ancak zamanla bu programın da yetersiz görüleceğini ifade eden öğrenciler de vardır. Programı şartlı onaylayanlar da bulunmaktadır. Örneğin; “*Öğretmen eğitimini kalitelileştirilecekse, evet. Bu programın*

varlığını meşru kulan en önemli sebep bu olmalı”; “*Programı belirtilen amaçlar gerçekleştirilebilirse onaylıyorum. Çünkü eğitim sisteminin kalitesini artırabileceğini sanıyorum. Ancak programın hedefinden şaşması, politikalara alet edilmesi halinde hem bir değerinin kalmayacağını hem de katılımın azalacağını düşünüyorum*”; “*Eğer sonuçta atama olacaksa, evet*” diye şartlı onayladıklarını bildirmişlerdir. Bir öğrenci ise “*Programı onaylıyorum. Çünkü, Fen-Edebiyatların başka bir işte çalışabileceklerini sanmıyorum*” diyerek onaylamak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Bir öğrenci ise “*Çok yanlış bir uygulamayla ve çok yanlış bir zamanda, yani altyapı ve öğrenci hazırlığı (motivasyon, bilgilendirme vb. şekilde zamanında öğrencileri bu programa hazırlama) yapılmadan sunulmuş bir program olmasına rağmen uzun vadede çok faydası olacağına inandığımdan dolayı (4+1.5) sistemini onaylıyorum*” diyerek olumsuz yönlerine rağmen onayladığını ifade etmiştir.

Programın onaylanmaması konusunda, genelde sürenin çok uzun olması etrafında yoğunlaşmışlardır. Bu durumun zamanın boşa harcanmasına neden olduğu, bu yılın daha verimli şekilde kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise “*Bu eğitimi almak yerine şu an çalışıyor olmalıydık*” demişlerdir. Bu düşüncelerin yanında, bazı öğrenciler işsizleri ve Fen-Edebiyat fakültesi öğrencilerini gereksiz yere oyalama, vakit öldürme olarak görmekteyler. Bir öğrenci programı saçma bulurken, bir öğrenci de mantıksız olarak değerlendirmektedir. Lisans derslerinden farklı olmadığı, içeriği onaylamadığı, bu süre içinde alandan uzak kaldığı, bu nedenle programda alanla ilgili derslerin de verilmesi gerektiğini vurgulayan öğrenciler de bulunmaktadır. Başlangıç ve bitiş tarihlerinin yanlış olduğu, öğretmenlik atamalarına yetişemedikleri ve Fen-Edebiyata haksızlık olduğunu düşünen öğrenciler de vardır. Bazı öğrenciler, “*Programın farklı olması bekleniyor ancak lisanstan farkı yok ve biz önümüzü net olarak göremiyoruz*” demişlerdir. Bu derslerin 1.5 yılı yerine bir yıl hatta 3 ay gibi bir zamanda tamamlanabileceğini ifade etmişlerdir. Birkaç öğrenci ise bu uygulamanın kendilerinden sonrakiler için geçerli olması gerektiğini; çünkü, bu programa girdiklerinde bu uygulamadan haberdar olmadıklarını aynı zamanda kendilerinden öncekilerin dört yılda öğretmen olarak

atandığını ve bunun kendileri için haksızlık olduğunu ifade etmişlerdir. Bir öğrenci ise “Biz kendimizi lisanstan tamamlayarak mezun olduk, meslek formasyonuna bu kadar zaman ayrılması düşündürücü” demiştir.

IV. Alt Amaca Yönelik Bulgular

Öğrencilerin TYL'nin kendilerine kazandıracakları konusunda düşündükleri şöyle özetlenebilir: “Daha nitelikli bir öğretmen olacağım”; “Öğretmen olmada bana öncelik sağlayacak”; “Öğretmen olma şansımı artıracak” ve “Öğretmenlik yapmak için gerekli bilgi ve becerileri kazanacağım” gibi noktalarda yoğunlaşmışlardır. Bu bilgi ve becerilerin neler olduğu sorulduğunda ise şu cevaplar verilmiştir: Öğrencilere karşı tutum ve davranışlarda iyileşme, etkili iletişim kurma, öğrencileri kontrol etme, etkili öğrenme ve öğretme sürecine hazırlama, yeni neslin daha iyi yetişmesini ve onların daha iyi yorum yapmalarını sağlama bulunmaktadır. Ayrıca, Öğretmenliğin sanatsal yönünü kazandıracak, öğrencileri tanımada dikkat edilecek noktaları, gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlamayı kolaylaştıracak, maddi ve manevi rahatlamayı sağlayacak, seçeneklerinin artacağı, insan ilişkileri ve gelişim psikolojisini öğreneceklerini, öğretmen gibi hissetmeyi ve daha bilinçli davranmayı sağlayacak, mevcut öğretmenlerinin yaptığı hataları kendilerinin yapmalarını engelleyeceğini belirtmişlerdir. Bir öğrenci ise “Öğretmenlik mesleğinden ziyade hayatımda bana katkı sağlayacak” demiştir. Bunların yanında “Bana doktora yolunu açacak”, “Maaşım artacak” ve “Geleceğime yön verecek” diyen öğrenciler de vardır.

Bu olumlu düşüncelerin yanında öğrencilerin bazıları “Hiçbir şey beklemiyorum”, “Çok fazla bir şey kazandırmayacak, zaten bizden birçok şey götürüyor” demiştir.

V. Alt Amaca Yönelik Bulgular

TYL Programı'nın öğretmenlik mesleğine katkısının ne olacağı ile ilgili soruya öğrencilerden çok farklı cevaplar gelmiştir. Ancak çok fazla katkısının olmayacağı yönündeki görüş daha çok kabul görmüştür. Olumlu ve olumsuz olarak ayrılabilir görüşler şöyle sıralanabilir.

Öğrenciler, “Lisans döneminde basit görülen, önemsenmeyen, kolayca geçilebilecek dersler olarak görüldüğü için bu program daha nitelikli öğretmenler yetiştirecektir”; “Öğretmenler öğrencilerini değerlendirirken daha bilinçli olacaklar”; “Okullarda halen var olan birçok problemin engellenmesini sağlayacak”; “Yeni göreve başlayan öğretmenlerin, öğrencileri tanıma ve mesleği anlama çabası öğrencilere zarar veriyordu. Bu durumu ortadan kaldıracak deneyimi kazandıracak”; “Geçmiş yıllardaki hataları telafi edecek”; “Geleneksel öğretmen tipini sona erdirecek”; “Kalıplaşmış ilkeler yerine yeni ve farklı olanları kullanmayı sağlayacak, mesleğe ve körelme durumu yaşayan öğretmenlere dinamizm getirecek” gibi düşünceleri ifade ederek TYLP'nin öğretmenlik mesleğine katkısının daha çok nitelikli ve bilinçli öğretmenler yetiştirerek mevcut uygulamadaki yetersizlikleri ortadan kaldıracak, noktasında yoğunlaşmışlardır. Ayrıca, iyi bir alan bilgisinin iyi öğretmen olmaya yetmeyeceği için bu programın gerekli olduğu, yeni olan bu uygulamanın var olan aksaklıkların giderilmesinde faydalı olacağını düşünmektedirler.

Olumsuz görüşler arasında ise bu programdaki içeriğin göreve başladıktan sonra da öğrenilebileceği, öğretmenliği öğrenmede yeterli olmadığını söylemişlerdir. Bir öğrenci ise lisanstan farklı olmayan bir programa neden TYL dendiğini merak ettiğini ifade etmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın sonucunda TYLP'yle ilgili her iki üniversitenin öğrencilerinin görüşlerinin benzer ve genelde olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler genel olarak olumlu düşüncelerine rağmen, bazı öğrenciler programın başarıya ulaşmada olumsuz düşünce içindedirler. Olumsuz düşünceler daha çok, sürenin çok fazla olduğu, daha kısa sürede bu derslerin verileceği gibi noktalarda yoğunlaşmıştır. Ayrıca, TYLP'de okutulan derslerin lisans derslerinden farklı olmadığı inancı da oldukça kabul görmüştür. Olumlu görüşler ise, programın kaliteli öğretmen yetiştireceği, kendilerine ve halen görevde bulunan öğretmenlere dinamizm getireceği, şu ana kadar kalıplaşmış olan uygulamaları

ve yanlışları gidereceği düşüncelerinde yoğunlaşmıştır. Öğrencilerin çoğunluğu, kendilerine ve öğrencilere katkısının çok olacağı düşüncesinde olmasına rağmen, öğretmen olabilmede önşart olması nedeniyle bu programa mecburiyetten katıldıklarını ifade eden öğrencilerin bulunması önemli bir bulgudur.

Öğrenciler, programı onaylamakta, ancak amaçları gerçekleştirilmedi ve gelecekteki etkisinden de şüphe duymaktadırlar. Bunun yanında, gerçekte fen-edebiyat fakültelerini kurtarmaya ya da engellemeye yönelik, işsizliği geçici olarak azaltan bir program olarak gören de vardır. Aslında öğrenciler, öğretmen olarak atanmada bu programın, mevcut mezunlara göre kendilerine öncelik kazandıracağını düşünmektedirler. Bunun yanında gelecekte hiçbir şey beklemeyen öğrenciler de bulunmaktadır. Öğretmen olarak kendilerine kazandıracakları konusunda ise, öğrenciler özellikle, etkili iletişim becerileri, öğrencileri tanıma, değerlendirme ve öğrenmede daha etkili olma, maaş artışının olması, öğretmen olmada öncelik kazandırma gibi noktalarda yoğunlaşmışlardır. Öğrencilerin özellikle sürenin uzun olduğu konusunda çoğunlukla aynı fikirde olması, sürenin yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmanın sonucunda, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin mezun oldukları fakültenin temel amacını, öğretmen yetiştirme olarak algıladıkları söylenebilir. Bu nedenle Fen-Edebiyat Fakültesi'nin öğrenci yetiştirme-deki amacı öğrencilere tam olarak açıklandığında, bu fakülteden mezun olan herkesin öğretmen olmasının bir zorunluluk olmadığı bilinecektir. Bu nokta iyi anlaşılırsa TYLP'nin gerekliliği ve amaçları daha iyi anlaşılacaktır. Bunun yanında öğrencilerin kendilerine göre TYLP'ye ilişkin görüşleri olumlu olmasına rağmen amaçlarının daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır.

Tüm gelişmiş ülkelerde özellikle geleceğin insanını yetiştirmede öğretmene verilen değer ölçüsünde, nitelikli öğretmen yetiştirme çabaları önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde ise öğretmen yetiştirme modellerinin sürekli değiştirilmesi tutarlılığı engellediği gibi uygulamaya konulan programların devamlılığını da engellemektedir. Ayrıca yeni modellerin pilot uygulanması yapılmadan ülke genelinde uygulamaya konması,

program değerlendirme çabalarını engelleyici hale gelmektedir. Bilgi toplumunda yaşadığımızı ve bireyin bu toplumda kendisini ve içinde yaşadığı toplumu bilgisiyile, becerisiyle ileriye götüreceğini düşünerek onu yetiştirecek olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde daha tutarlı uygulamalar yapılmalıdır.

Bu çalışmada öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalara ulaşılamaması, henüz yeterli araştırmanın yapılmadığını göstermektedir. Bu nedenle yeni çalışmalar yapılmalı ve yapılacak araştırmalarda öğretim elemanlarının, istihdam alanlarının da görüşleri alınmalı, ayrıca program değerlendirme çalışmaları, girdi-süreç ve çıktı üzerinde de yapılmalıdır.

Kaynakça

- Aklan, C. (2002). Meslek ve öğretmenlik mesleği. In V. Sönmez (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Am Yayınları.
- Alkan, C., Kavcar, C. & Sever, S. (1998). Bilgi çağında eğitimde öğretmenlik mesleğinin yeniden yapılanması. *Bilgi çağında öğretmenimiz sempozyumu*. (8-9 Ekim 1998). Ankara: ANAÇEV.
- Akyüz, Y. (2001). Tarihsel seyir içinde öğretmen yetiştirmede kalite. *Öğretmen yetiştirme ve eğitiminde kalite paneli*. Ankara: MEB.
- Akyüz, Y. (tarihsiz). 17. yüzyıldan günümüze Türk eğitiminde başlıca düzenleme ve geliştirme çabaları: Genel özellikler ve doğrultular. Retrieved September 15, 2002 from the World Wide Web <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/144/akyuz.htm>
- Akçabol, R. (1998). Türkiye'de öğretmen profili araştırması ve öğretmen yetiştirmede yeni arayışlar. *VII. Ulusal eğitim bilimleri kongresi, Cilt 1, (9-11 Eylül 1998)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Baskan, G. A. (2001). *Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma*. Ankara: Denge Matbaacılık.
- Çetinkaya, T. (2002) Öğretmenlik ve fen-edebiyat fakülteleri. Retrieved September 15, 2002 from the World Wide Web, <http://www.ogretmenlersitesi.com/yazi/arsiv/zaman35.htm>
- Demirtaş, A. (2003). Gelişmiş ülkelerde alan öğretmeni yetiştirme uygulamaları. *Eğitimde yansımalar: VII. Çağdaş eğitim sistemlerinde öğretmen yetiştirme ulusal sempozyumu, (21-23 Mayıs 2003)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Kültür Merkezi.
- MEB. (1999). *Cumhuriyetin yetmiş beşinci yılında öğretmen yetiştirme*. Panel. Ankara.
- Milliyet. (1998). YÖK'ün modeli beğenilmedi. *Milliyet Gazetesi* (03.09.1998). Retrieved September 15, 2002 from the World Wide Web, <http://milliyet.cm.tr/1998/03/09/hab06.html>

- Oktar, I. & Bulduk, S. (tarihsiz) Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin davranışlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 142. Retrieved February 13, 2002 from the World Wide Web, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/medergi/dizin.htm>
- Semerci, Ç. (2002). Öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma: sorunlar yönelimler. In *Öğretmenlik mesleği*. İstanbul: Nobel Yayını.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- YÖK, (1998a). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi*. Ankara: YÖK Başkanlığı.
- YÖK, (1998b). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara: YÖK Başkanlığı.

Geliş	4 Mart 2003
İnceleme	24 Mart 2003
Düzeltilme	30 Ekim 2004
Kabul	21 Şubat 2005